

УДК 336.221.4

В. П. Хомутенко,
к. е. н., професор, професор кафедри фінансів,
Одеський національний економічний університет
Є. М. Богатирьова,
аспірант, Одеський національний економічний університет

ДІАГНОСТИКА ВПЛИВУ ПОДАТКОВОЇ РЕФОРМИ 2011 РОКУ НА ЕКОНОМІКУ УКРАЇНИ

V. Khomutenko,
Candidate of Economic Sciences, Professor, Professor of Finance Department, Odessa National Economic University
Y. Bogatyreva,
graduate student, Odessa National Economic University

DIAGNOSIS OF THE INFLUENCE OF THE TAX REFORM IN 2011 IN THE UKRAINIAN ECONOMY

У статті проводиться оцінювання результативності податкової реформи 2011 року. Встановлено результативність податкової реформи щодо досягнення нею поставлених цілей та задач. Проведено моніторинг впливу податкової реформи 2011 року на загальний економічний розвиток у країні, макроекономічну стабільність та інвестиційну і інноваційну діяльність. Визначено ступінь дотримання податковою реформою принципів реалізації податкової реформи, а саме: принципу доцільності, обгрунтованості, своєчасності, прозорості, комплексності, системності та послідовності дій та результативності. Доведено низьку результативність податкової реформи 2011 року щодо її впливу на економіку України. Головною причиною низької результативності податкової реформи 2011 року щодо її впливу на економіку країни визначено низький ступінь дотримання принципів реалізації податкової реформи при її проведенні.

The paper assesses the impact of the tax reform 2011. It established the effectiveness of tax reform to achieve its goals and objectives. Monitoring of the impact of the tax reform of 2011 on the general economic development in the country, macroeconomic stability and the investment and innovation. The degree of compliance with the principles of tax reform, the implementation of tax reform, namely the principle of appropriateness, reasonableness, timeliness, transparency, comprehensiveness, consistency and workflow and productivity. Proven low effectiveness of the tax reform 2011 and its impact on the economy of Ukraine. The main reason for the poor performance of the tax reform 2011 and its impact on the economy determined a partial adherence of the principles of tax reform in the implementation of its conduct.

Ключові слова: податкова реформа, результативність податкових реформ, принципи реалізації податкової реформи, податкове навантаження, макроекономічні показники, економічний розвиток, інноваційна діяльність, інвестиційна діяльність.

Key words: tax reform, the effectiveness of tax reform, the implementation of the principles of tax reform, the tax burden, macroeconomic indicators, economic development, innovation, investment activity.

**ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ
У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ
ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ
ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ**

З 1 січня 2015 року було запроваджено нову податкову реформу. Однак оцінку результативності попередньої податкової реформи не було проведено. Таким чином, при розробленні новацій 2015 року не було враховано недоліки попередньої податкової реформи, що може негативно позначитися на її результативності.

**АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І
ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО
РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ І НА ЯКІ
СПИРАЄТЬСЯ АВТОР, ВИДІЛЕННЯ НЕ
ВИРІШЕНИХ РАНІШЕ ЧАСТИН ЗАГАЛЬНОЇ
ПРОБЛЕМИ, КОТРИМ ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ
ОЗНАЧЕНА СТАТТЯ**

Дослідженню впливу податкової політики на розвиток економіки приділяється увага у працях багатьох вітчизняних науковців, із яких варто відмітити Ю. Івано-

ва, Т. Кошук, А. Крисоватого, А. Соколовську [1], А. Хомутенко, В. Хомутенко [2], Ю. Чередниченко та інших. Однак, в проведених дослідженнях недостатньо уваги приділяється результативності проведених податкових реформ в Україні.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є проведення комплексного оцінювання результативності податкової реформи 2011 року щодо її впливу на економіку країни.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ З ПОВНИМ ОБГРУНТУВАННЯМ ОТРИМАНИХ НАУКОВИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

Не дивлячись на позитивну реакцію економіки на проведення податкової реформи 1999 року, в 2009—2010 роках спостерігалось погіршення більшості макроекономічних показників. Так, обсяг ВВП в 2009 та 2010 роках склав 63,3 % та 65,8 % від рівня 1990 року, проти відповідного показника 2008 року — 74,2%. Рівень безробіття в 2009 та 2010 роках склав 8,8% та 8,1 %, що більше за відповідний показник 2008 року (6,4 %). Дефіцит державного бюджету збільшено з 1,3 % ВВП в 2008 році до 3,9 % та 5,9 % в 2009 та 2010 роках. Так само спостерігається зменшення обсягів промислової та сільськогосподарської продукції та інших показників [3].

Погіршення економічної ситуації в країні вимагало здійснення певних кроків щодо її стабілізації. Так, в кінці 2010 року було розроблено програму економічних реформ [4], якою і було визначено нову стратегію економічного розвитку країни в цілому та податкової політики зокрема. В результаті з 1 січня 2011 року було розпочато податкову реформу, цілі та задачі якої визначалися новою стратегією податкової політики.

Виходячи з цього, пропонується провести оцінювання результативності податкової реформи 2011 року щодо її впливу на економіку країни.

Перш за все визначимо результативність податкової реформи щодо досягнення нею стратегічних задач.

Першим завданням податкової реформи 2011 року було зміцнення позицій вітчизняного бізнесу в міжнародній конкурентній боротьбі за рахунок зменшення частки податків у витратах підприємств і скорочення витрат часу платників на нарахування й сплату податків [4].

Для досягнення цього завдання було зменшено кількість податків (на 31 грудня 2014 року діяло 22 податки та збори проти 43 податків та зборів, що діяли станом на 31 грудня 2010 року), ставку податку на прибуток (з 23 % у 2011 році до 18 % у 2014 році), введено екологічний податок, запроваджено податкові канікули для малого бізнесу та систему пільг стимулювання енергозбереження та енергоефективності, запроваджено єдиний соціальний внесок, удосконалено інструменти амортизаційної політики. Однак для застосування податкових канікул передбачено складні умови їх отримання, а ставки ЄСВ так і залишилися високою. Крім того, не відбулося суттєвого перенесення податкового навантаження з мобільних факторів виробництва (праці та капіталу) на споживання, ресурсні та екологічні платежі.

Щодо зменшення кількості податків (за період 2010—2014 роки склад податкових надходжень зменшено на 21 податок), то вона була скорочена за рахунок фактично не діючих податків та зборів, що не позначилося на фактичному податковому навантаженні платників. Так, податкове навантаження на 1 січня 2011 року складало 34,2 %, проти 35,1 % на 1 січня 2015 року.

Таким чином, проведені зміни носили точковий, а не системний та комплексний характер, оскільки не було створено достатніх умов для стимулювання інвестиційної та інноваційної діяльності, не було змінено навантаження на фонд оплати праці та інше.

У результаті Україна за рейтингом Світового банку щодо легкості ведення бізнесу піднялася за показником складності сплати податків у 2014 році на 164 місце проти 181 місця у 2010 році (тобто на 17 пунктів вище), а по показнику часу, необхідного для розрахунку та сплати податків з 736 годин за рік у 2010 році до 390 годин у 2014 році (тобто скоротився час на сплату річних податків на 346 годин) [5].

Тобто перше завдання щодо зміцнення позицій вітчизняного бізнесу в міжнародній конкурентній боротьбі за рахунок зменшення частки податків у витратах підприємств і скорочення витрат часу платників на нарахування й сплату податків було виконано податковою реформою частково.

Друге завдання щодо підвищення ефективності адміністрування податків було досягнуто за рахунок запровадження таких інструментів реалізації податкової реформи: введення системи ризикоорієнтованого податкового контролю; спрощення порядку реєстрації платників податків; введення автоматизованої системи роботи податкових органів; визначення вичерпного переліку прав та обов'язків контролюючих органів та платників податків; проведення реструктуризації контролюючих органів та створення на базі податкових та митних органів Міністерства доходів та зборів. Досягнення цього завдання підтверджується суттєвим скороченням часу на сплату річних податків.

Третє завдання щодо побудови цілісної й всеосяжної законодавчої бази з питань оподаткування і гармонізацію із законодавством ЄС виконано не в повному обсязі. В результаті податкової реформи було прийнято Податковий Кодекс України, норми якого наближалися до норм ЄС. Однак багато директив ЄС так і не було виконано. Це стосується в першу чергу директив щодо ПДВ (а саме: директива Ради ЄС № 2006/113/ЄС про спільну систему ПДВ; директива № 2007/74/ЄС про звільнення від ПДВ і мита на товари, що ввозяться особами, які подорожують з третіх країн та ін.) та акцизного податку (а саме: директива Ради ЄС № 92/83/ЄЕС про гармонізацію структури акцизних зборів на спирт та алкогольні напої; директива № 2008/118/ЄС стосовно загальних умов акцизного збору; директива № 2011/64/ЄС про структуру та ставки акцизного збору та тютюнові вироби та ін.).

Іншим завданням податкової реформи було встановлення податкової справедливості для відновлення різних умов конкуренції в економіці України. Для досягнення цього завдання було скорочено податкові пільги з ПДВ (на 31 грудня 2014 року налічувалося 135 пільг з ПДВ, в той час як на 31 грудня 2010 року діяло 151 пільга) та виключено зі складу застосування спрощеної системи оподаткування окремих сфер діяльності. Тут варто зазначити про тенденцію до збільшення пільг з ПДВ починаючи з 2012 року, не дивлячись на загальне зменшення кількості пільг з ПДВ за період 2010—2014 роки.

Щодо останнього завдання, а саме: зменшення глибини соціальної нерівності, то податок на нерухомість, який був закріплений серед податків у Податковому Кодексі і мав би сприяти досягненню цієї задачі, не працював в повній мірі через проблеми з його адмініструванням. Так, податок на нерухомість було запроваджено для фізичних осіб лише з 1 січня 2015 року. Однак у напрямі

Таблиця 1. Показники результативності податкової реформи щодо її впливу на економічний розвиток у країні

Показники	2010	2011	2012	2013	2014
Зміна обсягу ВВП, % до попереднього року	4,2	5,2	0,2	0,0	-6,8
Зміна обсягу промислової продукції, % до попереднього року	11,2	7,6	-1,8	-4,3	-10,1
Зміна обсягу продукції сільського господарства, % до попереднього року	-1,5	19,9	4,5	13,7	2,8
Зміна обсягу капітальних інвестицій, % до попереднього року	-0,6	18,8	8,5	-11,1	-24,1
Зміна обсягу роздрібного товарообігу, % до попереднього року	10,1	13,2	12,3	6,1	-8,6
Зміна обсягу перевезень вантажів, % до попереднього року	9,0	7,0	-1,5	-0,9	-8,8
Зміна обсягу перевезення пасажирів, % до попереднього року	-6,0	2,0	-2,0	-2,8	-5,3
Зміна введення в експлуатацію житлових будинків, % до попереднього року	45,9	0,8	14,2	4,4	-2,1
Податкове навантаження (зміна +/-)	-0,7	3,4	0,7	-0,9	-2,3

Джерело: складено за даними [3; 6].

зменшення соціальної нерівності було запроваджено починаючи з 2011 року, крім основної ставки ПДФО 15 %, також ставку 17 %, що застосовувалася до доходів, що перевищують десятикратний розмір мінімальної заробітної плати.

Таким чином, можна підвести підсумок, що податковою реформою 2011 року з п'яти поставлених завдань лише два було виконано у повному обсязі, два було виконано частково, а одне взагалі залишилося невирішеними.

У результаті проведення податкової реформи 2011 року в структурі податків збільшено частку непрямих податків, які надалі займають провідне місце в структурі податкових платежів (у 2014 році в порівнянні з 2010 роком частка непрямих податків збільшилася в структурі податкових надходжень на 2,5 в. п. і склала 35,9 %).

Щодо структури податкових надходжень за економічною функцією податків, то за роки дії податкової реформи 2011 року, як і в період попередньої реформи, переважають податки на працю (в 2014 році їх частка склала 46,8 %). В процесі реалізації податкової реформи намітилася тенденція до зменшення податків на капітал (їх частка в структурі податків зменшилася з 13,4 % в 2010 році до 12,0 % в 2014 році, тобто на 1,4 в. п.) та збільшення частки податків на споживання (з 36,3 % в

2010 році до 41,2 % в 2014 році, тобто на 4,9 в. п.).

Щодо рівня податкового навантаження, то в 2011 році податковий коефіцієнт збільшився в порівнянні з попереднім роком на 3,4 в. п. У 2011—2012 роках відбувалося подальше збільшення його рівня (в 2012 році податкове навантаження збільшилося в порівнянні з 2011 роком на 0,7 в. п.) У результаті за весь період дії податкової реформи податкове навантаження було збільшено на 0,9 в. п. (з 34,2 % у 2010 році до 35,1 % в 2014 році).

Для визначення результативності податкової реформи щодо її впливу на економіку проведемо оцінювання дієвості податкової реформи 2011 року щодо її впливу на зальний рівень економічного розвитку.

Так, в таблиці 1 представлено зміну основних показників макроекономічного розвитку в країні в порівнянні з попереднім роком.

Тут варто відзначити, що на початку запровадження податкової реформи в 2011 року простежується покращення всіх з розглянутих макроекономічних показників. Так, обсяг ВВП в 2011 році збільшився на 5,2 в. п., обсяг промислової продукції на 7,6 в. п., обсяг сільськогосподарської продукції на 19,9 в. п., обсяг капітальних інвестицій на 18,8 в. п. та відбулися позитивні зміни і по інших показникам. Однак у подальшому відбувається зниження темпів їх зростання по деяким з них (щодо обсягу роздрібного товарообороту та обсягу ВВП) та зменшення їх обсягу в загалі по іншим. В результаті в 2014 році було зафіксовано зменшення по всім розглянутим макроекономічним показникам (виключенням є обсяги сільськогосподарської продукції, що збільшувалися на протязі всього періоду дії податкової реформи).

Так, в 2014 році обсяг ВВП зменшився в порівнянні з 2013 роком на 6,8 в. п., промислової продукції на 10,1 в. п., обсяги капітальних інвестицій на 24,1 в. п., обсяги роздрібного товарообороту на 8,6 в. п., обсяги перевезень вантажів на 8,8 в. п. Так само відбулося зменшення і по іншим з розглянутих показників. Взаємозв'язку між зміною макроекономічних показників та зміною значен-

Таблиця 2. Показники результативності податкової реформи щодо її впливу на макроекономічну безпеку країни

Показники	Оптимальне значення, %	Критичне значення, %	2010	2011	2012	2013	2014
1. Відношення обсягу ВВП на одну особу в Україні до середнього значення по країнам ЄС, %	90,0	10,0	23,9	24,9	25,2	25,6	25,6
2. Рівень безробіття, %	5,0	9,0	8,1	7,9	7,5	7,2	9,3
3. Відношення дефіциту Державного бюджету до ВВП, %	3,0	10,0	5,9	1,8	3,8	4,4	5,0
4. Рівень споживчих цін, %	2,0	12,0	9,4	4,5	-0,2	0,5	24,9
Податкове навантаження, %	—	—	34,2	37,6	38,3	37,4	35,1
Ефективна ставка податків на капітал, %	—	—	16,9	19,0	21,0	20,5	15,4
Ефективна ставка податків на працю, %	—	—	34,8	34,3	34,1	34,7	33,8
Ефективна ставка податків на споживання, %	—	—	19,0	20,6	20,3	17,5	19,6

Джерело: складено за даними [3; 6; 7].

Таблиця 3. Вплив податкової реформи 2011 року на інвестиційну діяльність підприємств

Показники	Роки						
	2010	2011	2012	2013	2014	Відхилення 2010 року до 1999 року	
						+/-	%
Чистий прибуток, млн грн.	155197,6	208896,3	210607,6	179239,6	205199,4	50001,8	32,2
Амортизаційні відрахування, млн грн.	121927,6	118994,1	128331,0	139578,0	н. д.	17650,4	14,5
Капітальні інвестиції, млн грн.	189061,0	241286,0	273256,0	249873,4	219419,9	30358,9	16,1
Знос основних засобів, %	74,9	75,9	76,7	77,3	н. д.	2,4 в. п.	
Податкові пільги, млн грн.	37127,4	59166,6	48659,1	35630,9	33213,3	-3914,1	-10,5
Ефективна ставка податків на капітал, %	16,9	19,0	21,0	20,5	15,4	-1,5	

Джерело: складено за даними [3; 6; 8].

ня податкового коефіцієнту не було встановлено. Однак неправильно обрані інструменти реалізації податкової реформи 2011 року (що стосується інструментів її реалізації в період 2013—2014 роки, а саме: скорочення наданих податкових пільг, збільшення податкових надходжень, введення нових податків та ін.) є однією з причин погіршення економічного стану в країні.

Далі визначимо вплив податкової реформи на рівень економічної безпеки в країні. Виходячи з чотирьох базових показників макроекономічної стабільності, що використовуються Міністерством економічного розвитку та торгівлі [5] проведемо оцінку впливу інструментів реалізації податкової реформи 2011 року на зміну цих показників. З таблиці 2 видно, що за весь час дії податкової реформи 2011 року простежується незначне збільшення показнику щодо відношення обсягів ВВП на одну особу в Україні до середнього значення по країнам ЄС (в 2014 році показник склав 25,6 %, що на 1,7 в. п. більше ніж в 2010 році). Одним із фактором такого збільшення було зменшення ефективної ставки податків на капітал в 2014 році в порівнянні з 2010 роком на 1,5 в. п. Однак варто відмітити, що значення цього показника значно нижче ніж його оптимальний рівень (90 %).

Рівень дефіциту в 2014 році склав 5 % ВВП, що менше за показник 2010 року на 0,9 в. п. По іншим же показникам відбувається суттєве погіршення їх значення. Так, рівень безробіття в 2014 році збільшено в порівнянні з 2010 роком на 1,2 в. п., а рівень споживчих цін на 15,7 в. п.

Тобто проведена податкова реформа сприяла зниженню економічної безпеки країни, про що свідчить перевищення в 2014 році окремих з розглянутих показників свого критичного значення. Так, в 2014 році рівень безробіття склав 9,3 % при критичній межі 9 %, рівень споживчих цін склав 24,9 %, при критичному значенні 12 %. Варто відзначити, що обсяг ВВП до середнього значення по країнам ЄС не був критичний, втім, його розмір хоча і більший за критичне значення (10 %), однак є далеким від оптимального рівня (90 %). А обсяг дефіциту бюджету хоч і збільшився, однак у 2014 році був нижчий у 2 рази свого критичного значення (10 %), саме склав 5 %. Основною ж причиною збільшення дефіциту бюджету було випереджаюче зростання видатків державного бюджету над його доходами. Однак податковою реформою, особливо в 2013—2014 роках, застосовувалися фіскальні

інструменти, що були направлені виключно на зменшення дефіциту бюджету.

Виходячи з цього, податкова реформа 2011 року визначається як така, що знижувала економічну безпеку країни та не сприяла її економічному розвитку.

Далі проведемо оцінку результативності податкової реформи 2011 року щодо її впливу на інвестиційний розвиток країни. А саме розглянемо, як зміна визначених інструментів реалізації податкової реформи (зменшення пільг та ефективної ставки податків на капітал, введення нових податків, зміна інструментів амортизаційної політики та ін.) вплинуло на основні джерела інвестиційного ресурсу та обсяг капітальних інвестицій взагалі.

Так, при зменшенні ефективної ставки податків на капітал на 1,5 в. п. та зниженням обсягів податкових пільг на 3914,1 млн грн. або на 10,5 % відбулося зменшення чистого прибутку прибуткових підприємств на 50001,8 млн грн. або на 32,2 % (табл. 3). При цьому знос основних засобів збільшився на 2,4 в. п. і склав в 2013 році 77,3 % від вартості всіх основних засобів (це свідчить про низьку ефективність застосованих податкових пільг).

Обсяг капітальних інвестицій в 2014 році в порівнянні з 2010 роком збільшився на 30358,9 млн грн. або на 16,1 %, однак у 2013—2014 роках намітилася тенденція до його зменшення.

Показником, по якому було збільшено його обсяг, є амортизаційні відрахування, що в 2013 році в порівнянні з 2010 роком збільшилися на 17650,4 млн грн. або на 14,5 %. Це пов'язано із змінами в амортизаційній політиці, що сталися з прийняттям Податкового Кодексу. Так, у 2011 році фіскальна амортизація була наближена до бухгалтерської через зміни методики нарахування амортизації основних засобів враховуючи механізм її нарахування, що прописаний у П(С)БО № 7. Так, було поновлено методи амортизації та визначено мінімально допустимі терміни їх корисного використання, встановлено 16 груп об'єктів основних засобів, а також здійснено групування нематеріальних активів.

Таким чином, у період проведення податкової реформи 2011 року не було створено умов для зменшення зносу основних засобів та оновлення виробництва.

Далі визначимо результативність податкової реформи 2011 року щодо її впливу на інноваційний розвиток. Перш за все визначимо, чи створювалися податковою ре-

Таблиця 4. Вплив податкової реформи 2011 року на деякі показники інноваційної діяльності промислових підприємств

Показники	2010	2011	2012	2013	2014
Темпи приросту кількості підприємств, які впроваджують інновації (%)	3,1	9,0	3,3	-4,3	-7,9
Частка підприємств, що впроваджують інновації у загальній кількості промислових підприємств (%)	11,5	12,8	13,6	13,6	12,1
Темпи приросту впровадженної інноваційної продукції (%)	-10,3	34,5	5,1	-7,8	16,7
Частка нових видів техніки у впровадженні інноваційних видів продукції, %	27,5	27,7	27,7	25,8	35,9
Темпи приросту обсягу впроваджених нових технологічних процесів (%)	7,9	22,9	-12,8	-28,0	10,6
Частка маловідходних ресурсозберігаючих технологічних процесів у загальній кількості впроваджених нових технологічних процесів (%)	23,4	20,6	25,3	31,9	25,6
Темпи приросту наданих податкових пільг (%)	31,6	59,4	-17,8	-26,8	-6,8
Ефективна ставка податків на капітал (%)	16,9	19,0	21,0	20,5	15,4

Джерело: складено за даними [3; 4; 6].

формою умови для підвищення інноваційної активності підприємств.

У 2011 році з прийняттям Податкового Кодексу було закріплено пільги щодо стимулювання енергозбереження та стимулювання інвестиційно-інноваційної діяльності. При цьому в 2011 році відбулося збільшення всіх показників інноваційної активності підприємств. Так, кількість підприємств, що впроваджують інновації в 2011 році збільшилась на 9 %, обсяги впровадженної інноваційної продукції збільшилися на 34,5 %, обсяг впроваджуваних нових технологічних процесів збільшилися на 22,9 % (табл. 4).

Однак у подальшому спостерігалась волатильність показників. Так відбулося погіршення більшості показників у 2012—2013 роках (темпи падіння кількості підприємств, що впроваджують інновації склали в 2013 році 4,3 %; темпи приросту обсягу впроваджуваної інноваційної продукції в 2012 році знизилися, а в 2013 році вже було зафіксовано темпи падіння показника на рівні 7,8 %; по обсягу впроваджуваних нових технологічних процесів було знижено його розмір на 12,8 % та 28 % в 2012 та 2013 роках відповідно).

Втім, в 2014 році знову відбувається покращення всіх показників інноваційної активності підприємств (окрім обсягу підприємств, що впроваджують інновації, який зменшився на 7,9 % в порівнянні з 2013 роком). Темпи приросту впровадженної інноваційної продукції (16,7 %), впроваджених нових технологічних процесів (10 %) та збільшення частки нових видів техніки у загальній кількості інноваційних видів техніки супроводжувалося суттєвим зниженням в 2014 році ефективної ставки податків на капітал (на 5,1 в. п. в порівнянні з 2013 роком). Крім того, простежується взаємозв'язок між обсягом наданих податкових пільг та розмірами показників інноваційної діяльності підприємств.

Таким чином, можна зробити висновок, що вперше за роки застосування пільг інноваційного характеру простежується взаємозв'язок їх обсягів та показниками інноваційного розвитку. Втім, зменшення їх обсягу у подальшому не сприяло покращенню інноваційної діяльності в країні.

Результативність податкової реформи щодо її впливу на інноваційну активність промислових підприємств за весь

період проведення податкової реформи була не висока. Так, у 2014 році в порівнянні з 2010 роком відбулося зменшення кількості підприємств, що впроваджують інновації на 9 одиниць або на 0,7 % та обсягу впроваджуваних нових технологічних процесів на 300 одиниць або на 14,7 % (в тому числі за рахунок зменшення маловідходних ресурсозберігаючих технологічних процесів на 32 одиниць або на 6,7 %). Втім, виробництво інноваційної продукції збільшилося на 300 одиниць або на 14,7 %. Щодо загального обсягу реалізованої інноваційної продукції, то в 2014 році в порівнянні з 2010 роком він знизився на 7028,4 млн грн. або на 20,9 %.

Таким чином, проведене дослідження вказує на низьку результативність податкової реформи 2011 року щодо її впливу на інноваційну діяльність підприємств.

При проведенні оцінювання результативності податкової реформи важливим є визначити ступінь дотримання принципів реалізації податкової реформи. Так, при проведенні податкової реформи необхідно дотримуватися таких принципів, як: доцільності; своєчасності; обґрунтованості; прозорості; комплексності, системності та послідовності дій; результативності.

Проведемо дослідження ступеня дотримання принципів реалізації податкової реформи при проведенні податкової реформи 2011 року.

Щодо першого принципу реалізації податкової реформи "доцільності", то тут варто відмітити, що завдання, що ставилися перед податковою реформою не в повній мірі відповідали стратегічній меті, а саме: забезпечення стійкого економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі, а більше були направлені на гармонізацію податкового законодавства до вимог ЄС та підвищення рейтингу України щодо легкості ведення бізнесу. А частина використаних інструментів не була направлена на вирішення поставлених задач. Тому можна визначити, що принципу доцільності дотримувалися лише частково при проведенні податкової реформи.

Щодо принципу своєчасності, то тут варто відзначити, що при погіршенні економічних показників було змінено стратегію податкової політики та проведено податкову реформу. Тому, можна казати, що податкова реформа 2011 року буда своєчасно.

Проведення податкової реформи здійснювалося спираючись на єдину стратегію удосконалення податкової системи, що свідчить про наукове обґрунтування її проведення. Втім, зміни 2013—2014 років, що вносилися в податкову систему мали хаотичний та безсистемний характер, що не мало під собою наукового та економічного обґрунтування, а були направлені лише на підвищення податкових надходжень бюджету. Щодо економічного обґрунтування, то тут варто відзначити, що не дивлячись на зазначені цілі та задачі було використано більшою мірою інструменти фіскального спрямування, що не відповідало макроекономічній ситуації в країні. Тобто принципу обґрунтованості також дотримувалися лише частково.

Принципу прозорості також частково дотримувалися, оскільки результати податкової реформи не було висвітлено в повній мірі.

Принципу комплексності, системності та послідовності дій при проведенні податкової реформи 2011 року не дотримувалися, оскільки одні інструменти нівелювали вплив інших, крім того, податкові зміни 2013—2014 років мали безсистемний характер.

Принципу результативності дотримувалися частково на початку проведення податкової реформи, але надалі інструменти податкової реформи були направлені виключно на збільшення надходжень бюджету.

Таким чином, з шести принципів трьох було дотримано частково, одного в повній мірі, а двох не дотримувалися.

У результаті неповного дотримання принципів реалізації податкової реформи та часткового виконання її завдань, стратегічну мету податкової реформи — забезпечення стійкого економічного зростання на інноваційно-інвестиційній основі за одночасного збільшення сукупних податкових надходжень до бюджетів всіх рівнів і державних цільових фондів [4], не було досягнуто, що підтверджується навпаки погіршенням макроекономічних показників та зменшенням податкових надходжень.

ВИСНОВКИ З ДАНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Таким чином, при проведенні податкової реформи 2011 року не було дотримано всіх принципів реалізації податкової реформи, а виконання завдань податкової реформи було частковим, що й позначилося на невиконанні загальної мети її проведення. Якщо спочатку запровадження податкової реформи застосовувалися як фіскальні, так і регулюючі її інструменти, то з 2013 року податкова реформа мала виключно фіскальний характер, що позначилося на погіршенні основних показників економічного розвитку. Тому, проведене дослідження свідчить про низьку результативність податкової реформи 2011 року щодо її впливу на економіку.

Головною причиною низької результативності податкової реформи 2011 року визначаємо той факт, що при її проведенні не дотримувалися принципів реалізації податкової реформи. Як наслідок, застосовані інструменти реалізації податкової реформи не відповідали стану економіки та не сприяли економічному розвитку країни, про свідчить погіршення більшості з розглянутих показників її результативності.

Подальше дослідження буде проводитися у напрямі оцінювання результативності податкової реформи 2015 року.

Література:

1. Соколовська А.М. Податкова політика в Україні у контексті її впливу на розвиток економіки // Фінанси України. — 2006. — № 9. — С. 65—81.
2. Хомутенко А.В. Стратегічні орієнтири трансформації податкової політики України на шляху до Євроінтеграції / А.В. Хомутенко, В.П. Хомутенко // Науковий вісник. — Одеський національний економічний університет. Всеукраїнська асоціація молодих науковців. — Науки: економіка, політологія, історія. — 2014. — № 3. — С. 133—145.
3. Офіційний веб-сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Програма економічних реформ на 2010—2014 роки "Заможне суспільство, конкурентоспроможна еко-

номіка, ефективна держава" від 2 червня 2010 року [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf

5. Doing Business 2014 / International Bank for Reconstruction and Development, the World Bank [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.doingbusiness.org/Methodology/paying-taxes#total>

6. Річні звіти про виконання державного бюджету за 2010—2014 роки / Офіційний веб-сайт державної казначейської служби України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index>

7. Eurostat [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ec.europa.eu/eurostat>

8. Обсяги наданих податкових пільг та втрат бюджету в наслідок пільгового оподаткування України за період 2010—2014 роки // Статистичні дані за індивідуальним запитом / Державна фіскальна служба України.

9. Наказ Міністерства економічного розвитку і торгівлі України "Про затвердження Методичних рекомендацій щодо розрахунку рівня економічної безпеки України" від 29 жовтня 2013 року N 1277 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm

References:

1. Sokolovs'ka, A. M. (2006), "Tax policy in Ukraine in the context of its impact on the economy", *Finansy Ukrainy*, vol. 9, pp. 65—81.
2. Khomutenko, A. V. and Khomutenko, V. P. (2014), "Strategic Guidelines transformation of the tax policy of Ukraine towards European integration", *Naukovyj visnyk. - Odes'kyj natsional'nyj ekonomichnyj universytet. Vseukrains'ka asotsiatsiia molodykh naukovtsiv*, vol. 3, pp. 133-145.
3. State Statistics Committee of Ukraine (2015), *Statistical information*, available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (Accessed 22 July 2015).
4. The Committee on Economic Reforms under the President of Ukraine (2010), "Program of Economic Reforms for 2010—2014 "Prosperous Society, Competitive Economy, Effective State", available at: http://www.president.gov.ua/docs/Programa_reform_FINAL_1.pdf (Accessed 22 July 2015).
5. Doing Business (2014), "International Bank for Reconstruction and Development, the World Bank", available at: <http://www.doingbusiness.org/Methodology/paying-taxes#total> (Accessed 22 July 2015).
6. State Treasury Service of Ukraine (2015), "Annual reports on the state budget for the years 2010-2014", available at: <http://www.treasury.gov.ua/main/uk/index> (Accessed 22 July 2015).
7. Eurostat (2015), available at: <http://ec.europa.eu/eurostat> (Accessed 22 July 2015).
8. State Fiscal Service of Ukraine (2015), "The volume of tax exemptions and the revenue lost as a result of the preferential tax Ukraine for the period 2010—2014", available at: <http://sfs.gov.ua/> (Accessed 22 July 2015).
9. The Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine (2013) to the Order "On approval of guidelines for the calculation of economic security of Ukraine", available at: http://cct.com.ua/2013/29.10.2013_1277.htm (Accessed 22 July 2015).

Стаття надійшла до редакції 22.07.2015 р.